

Motion till riksdagen 2005/06:A395

av **Anders Wiklund (v)**

Ny ledighetslagstiftning

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om genomförande av Arbetstidskommitténs (Knas) förslag till ny ledighetslagstiftning.

Ökat arbetstagarinflytande över arbetstidens längd och förläggning

Arbetstidens längd och förläggning påverkar livet både på och utanför arbetet. När och hur mycket människor arbetar spelar stor roll för deras livssituation. Inflytande över arbetstidens längd och förläggning är därför en viktig fråga både för arbetsgivare och löntagare.

Verksamheternas behov av arbetstimmar kan variera av många olika anledningar. Det kan t.ex. bero på säsongsvariationer eller handla om återkommande arbetstoppar eller variationer p.g.a. orderingång och konjunktursvängningar.

Individen har behov av att kunna anpassa arbetstiden så att övriga delar av livet fungerar. Det måste vara möjligt att kombinera arbete med ansvar för hem och barn. Tid och ork skall också finnas för engagemang i samhällsfrågor och sociala aktiviteter. För att livspusslet skall gå ihop, främst för kvinnor, krävs ett mera jämställt samhälle och arbetsliv där det betalda och obetalda arbetet fördelas jämlikt mellan könen. Detta ställer frågor om arbetstidens längd och förläggning i förgrunden.

I dag regleras arbetstidens förläggning i arbetstidslagen som är en dispositiv lagstiftning som kan ersättas av avtal. Den lagstadgade normalarbetstiden är högst 40 timmar per vecka som kan genomsnittsbäknas på 4 veckor om verksamheten kräver detta. Lagen innehåller också ett förbud om nattarbete. Om de avtalsslutande parterna inte kommer överens om en annan förläggning av arbetstiderna är det lagen som gäller, vilket ger arbetstagarna visst inflytande över förläggningen. Vill arbetsgivaren förlägga arbetstiden på natten eller variera veckoarbetstiden måste denne förhandla och träffa överenskom-

Fel! Okänt namn på

melse om detta med den fackliga organisationen. Så sker också i stor utsträckning. Processindustri, sjukvård, transporter, bensinmackar, telefonbanker m.fl. bedriver verksamhet dygnet runt. Arbetsgivarna köper ökad flexibilitet genom att erbjuda kortare arbetstid och/eller ekonomisk ersättning. Arbetstagarna garanteras ett visst inflytande över arbetstidens förläggning via avtal och får kompensation (i tid eller pengar) för obehagliga arbetstider och oregelbundet arbete.

Nuvarande inflytanderegler har spelat, och spelar ännu, en viktig roll för arbetstagarnas möjligheter att påverka sina arbetstider och övriga arbetsvillkor. Men samtidigt speglar de delvis gårdagens arbetsliv och arbetsorganisation. Förändrade produktions- och organisationsmönster har inneburit stora förändringar i arbetslivet. Hierarkiskt uppbyggda arbetsorganisationer där arbetskraften övervakas och kontrolleras har fått ge plats för organisationer där verksamheternas konkurrenskraft mera bygger på aktiva och självständiga arbetstagare som tar utökat ansvar och som kräver motiverade och engagerade medarbetare. Samtidigt har ökade lönsamhetskrav i näringslivet och resursbristerna i offentlig verksamhet inneburit ett ökat antal arbetsplatser som kännetecknas av magra organisationer, högt uppdrivet tempo och höga prestationskrav med små möjligheter för arbetstagarna att påverka sin arbetssituation.

Behov finns därför av en ny inflytandelagstiftning som förutom att fylla kollektivets behov av inflytande över strategiska verksamhetsbeslut såsom investeringar, bemanning, arbetsorganisation m.m. även sätter ökat fokus på individens behov av inflytande över sin egen arbetssituation. Inte minst gäller detta arbetstagarnas inflytande över sina arbetstider.

Vänsterpartiet har länge krävt att den arbetsrättsliga lagstiftningen skall ses över. Vi har mot bakgrund av den pågående omvandlingen av arbetslivet betonat nödvändigheten av en fortsatt demokratisering av arbetslivet där de enskilda arbetstagarnas behov av inflytande över sitt arbete inte är minst viktigt att förstärka.

Sedan 1997 är Sverige inne i en period av höga och ökande sjuktal. Förutom ofärdan och lidandet för de enskilda individerna växer även samhällets kostnader. Med en ökande andel av arbetskraften utanför arbetslivet undergrävs förutsättningarna för finansieringen av välfärdspolitiken i framtiden. Det finns givetvis inga enkla lösningar på ohälsoproblemen, sambanden är komplexa. Aktuell arbetslivsforskning bekräftar dock att samband finns mellan den arbetsrelaterade ohälsan och magra organisationer med höga prestationskrav och litet inflytande för den enskilde arbetstagaren. Bristen på inflytande har blivit en riskfaktor för ökad ohälsa i de nya organisationer som växer fram i arbetslivet.

År 2001 tillsatte regeringen en ny arbetstidskommitté (Knas), vars uppdrag var att pröva olika vägar till förkortning av arbetstiden samt att lämna förslag på hur dessa skulle kunna genomföras. I direktiven beskrivs bakgrunden till kommitténs uppdrag. Där framhålls att arbetslivet och arbetsmarknaden under 1990-talet genomgått stora förändringar. Massarbetslöshet har ersatts av snabbt växande sysselsättning, ökade sjukskrivningstal och fler anmälda arbetsskador och sjukdomar. Kraftiga besparingar och rationaliseringar har

Fel! Okänt namn på

bidragit till arbetsmiljöproblemen. Särskilt betonas den ökade stressen och hetsen i arbetslivet. Det konstateras vidare att arbetstidens längd och förläggning är av stor betydelse för arbetstagarna och att forskningen visar att ett ökat inflytande över arbetstiden, såväl dess förläggning som längd, för individen kan bidra till att minska stressen och därmed uppkomsten av stressrelaterade sjukdomar. Det understryks att ökat inflytande för individen måste gå att kombinera med effektivitet och flexibilitet i verksamheten, eftersom ökat inflytande för individen är nödvändigt om bättre förutsättningar för ett utvecklande arbete, ökad hälsa och ett mera jämställt samhälle skall kunna skapas.

Inom ramen för Arbetstidskommitténs (Knas) arbete överlämnades i juni 2002 ett delbetänkande till regeringen som innehåller förslag om införande av en ny ledighetslag med 5 nya lediga dagar per år samt ett ökat arbetstagarinflytande över ledighetens förläggning. Om arbetstagaren så önskar skall ledigheten kunna tas ut som timmar. Enligt förslaget skall även semesterdagar överstigande 4 veckor kunna tas ut som timmar. Sammantaget skulle arbetstagarna därmed förfoga över minst 80 timmars ledighet varje år att förlägga enligt önskemål, också om önskemålet är att korta den dagliga arbetstiden eller veckoarbetstiden.

Vänsterpartiet har länge drivit krav på förkortningar av arbetstiden och ökat inflytande för arbetstagarna över arbetstidens förläggning. Ökat arbetstagarinflytande över arbetstiden är en förutsättning både för ett mänskligare arbetsliv och ett samhälle med minskad ohälsa och ökad jämställdhet mellan kvinnor och män, och för ökad produktion och produktivitet i verksamheterna. En fortsatt demokratisering av arbetslivet är en strategisk investering både för samhället och arbetsgivarna.

Vänsterpartiet menar att Arbetstidskommitténs (Knas) förslag om införande av en ny ledighetslag är ett viktigt steg i rätt riktning. Riksdagen bör hos regeringen begära förslag om detta.

Stockholm den 5 oktober 2005

Anders Wiklund (v)